

כוח אל-קודס בהנהגתו של קאסם סולימאני-מעורבות בתחום הימי

שלמה גואטה
ינואר, 2020

כללי

בלילה שבין 2/3 בינואר 2020 תקפו כלי טייס אמריקאים בבגדאד שני כלי רכב שהסיעו גורמים בכירים בכוח קודס של משמרות המהפכה. בתקיפה חוסלו קאסם סולימאני, מפקד כוח קודס של משמרות המהפכה, אבו-מהדי אל-מהנדס, סגן מפקד המיליציות השיעיות הפרו-איראניות בעיראק, וכמה אנשי כוח קודס ופעילי מיליציות שיעיות, שהיו בשיירת כלי הרכב שהותקפה.

כוח קודס בראשות סולימאני הייתה מבין המובילות לממש את שאיפתה של איראן לקדם את מעמדה האזורי ולקדם את יעדיה האסטרטגיים באמצעות טרור וחתרנות מדינית.

מאמר זה מתמקד בהיבטים הקשורים לפעילותו של ארגון קודס שאותו הוביל סולימאני, במרחב הימי ובמיוחד בכל הקשור לפעילות שנועדה לפגוע במדינת ישראל.

רקע¹

סולימאני נולד במרץ 1957 בכפר במחוז קרמן שבדרום-מזרח איראן, בסמוך לגבול עם אפגניסטן. בנערותו למד לימודי דת אצל אחד מתלמידיו של חמינאי. כך, התקרב לשלב "הפעילות המהפכנית". בשנים הבאות חיזק את קשריו עם חמינאי, וסייע לו בכל תחום ונושא שהיה צריך.

ב-1979, לאחר שהמהפכה פרצה, הצטרף למשמרות המהפכה במחוזו, ועבר קורס צבאי בו הצטיין. במהלך המלחמה נגד עיראק (1980-1988) נלחם בחזיתות הלחימה העיקריות ונודע באומץ ליבו ואף נפצע באחת המערכות. הוא קודם במהירות בדרגות ובתפקידים ומונה בשנות העשרים לחייו למפקד דיוויזיה 41, הוא נחשב לאחד מעשרת מפקדי הדיוויזיות האיראניים המצטיינים במלחמה זו

בשנת 1997 או 1998 קיבל סולימאני את הפיקוד על "גיס אל-קודס", מאז מינויו לתפקיד זה לא חסך חמינאי שום מאמץ כדי לסייע לו למלא את משימותיו, ואף שיבח אותו בנאומיו השונים, וקרא לו "השהיד החי של המהפכה", ואף העלה אותו לדרגת אלוף (לאחר מכן עלה גם לדרגת רב-אלוף).

מאז שמונה לתפקיד מפקד "גיס אל-קודס" עשה סולימאני רבות לקידום האינטרסים של איראן באזור, וקידום האידיאולוגיה האסלאמית שלה והשפעתה במדינות שונות. בתקופתו הפך "גיס אל-קודס" למנגנון העוסק במודיעין, חבלה, חיסולים ומבצעים מיוחדים.

מתוקף אחריותו של "כוח קודס" על הפעילות החשאית והמבצעית מחוץ לגבולות איראן, פעל סולימאני לקדם את בניין הכוח והפעלתו בקרב גורמי טרור באזור שהיה תחת השפעה איראנית ו/או אוהדים את המהפכה האסלאמית נוסח איראן. בין אותם גורמים ניתן למנות באזורנו את תנועת החיזבאללה בלבנון, המורדים בתימן (החוט'ים), את תנועת החיזבאללה בעיראק..

במסגרת טיפוח ובניין הכוח של אותם גורמים, הוא פעל רבות על להקנות להם יכולות בתחום הימי ובכלל זה אמל"ח ימי מתקדם כגון טילים ימיים, מוקשים, טורפדו, סירות נפץ ועוד.

המעורבות הימית

לקאסם סולימאני אין רקע ימי. יחד עם זאת הוא למד מהר את העיסוק בתחום מה עוד שהיו לו עוזרים ומומחים מיומנים בתחום הימי מקרב משמרות המהפכה הימיים (לדוגמא אדמיראל עלי

פדאווי, שמשמש כיום כסגן מפקד משמרות המהפכה האירניים ובעבר שימש כמפקד משמרות המהפכה הימיים (וכן מפקד הצי האיראני) וכן עמדו לרשותו של סולימאני גורמים מקרב גופי הפיתוח הטכנולוגי של אמצעי לחימה ימיים.

כמו כן, מתוקף תפקידו וכבן טיפוחיו של המנהיג העליון, חמינאי, יש להניח שהייתה לו השפעה על תשתית ומערכי הספנות הלאומיים של איראן, ככל שהיה זקוק לתשתית זו לצורך פעילויותיו.

את המעורבות הישירה או העקיפה של קאסם סולימאני בתחום הימי, ניתן לאפיין בהיבטים העיקריים הבאים:

- ארגון, תכנון וניהול מבצעי תובלה להעברת אמצעי לחימה מאיראן, על גבי אניות סוחר לאותם גורמי 'פרוקסי' שנתמכים על איראן.
- מיסוד והקמת מרכיב ימי בקרב אותם גורמים נתמכים. בולטת במיוחד בהקשר זה הינה תנועת החיזבאללה בלבנון, אולם בהמשך נהנו מהסיוע הימי האיראני, באמצעות אל-קודס, גם הארגונים ברצועת עזה (חמאס וג'יהאד אסלאמי). בעשור הנוכחי זוכים לתמיכה ימית איראנית המורדים החוט'ים בתימן

תובלה ימית של אמצעי לחימה²

הפרשייה המוכרת של תובלת אמל"ח במעורבות של "כוח קודס", ובשבינויות של תנועת החיזבאללה בלבנון, התרחשה בסוף שנת 2001 תחילת 2002. אנייה בשם KARINE-A, שנרכשה על ידי ארגון אש"ף, נועדה להוביל אמל"ח רב ומגוון מאיראן לצורך החדרתו בהמשך ברצועת עזה.

במהלך המחצית השנייה של 2001, האנייה הפליגה מהים התיכון דרך תעלת סואץ והים האדום למפרץ עומאן כשייעדה המפרץ הפרסי. בהמשך הפליגה לכיוון החוף האיראני ובסמוך לאי קיש³, היא הוטענה על ידי משמרות המהפכה האיראניים בכמות גדולה של אמצעי לחימה שאוחסנו בתוך מכלי ציפה אטומים.

בגמר ההעמסה הפליגה משם לים האדום על מנת לעבור בתעלת סואץ צפונה לים התיכון, כשהיעד הסופי של אמצעי הלחימה הינו רצועת עזה, שבאותה עת הייתה נתונה לשליטתה של הרשות הפלשתינית בראשותו של יאסר ערפאת. המטען היה אמור להגיע לחוף רצועת עזה בשיטה של השלשה כשאמצעי הלחימה מאוחסנים באותם מכלי ציפה. שיטת השלשה ואמצעי הציפה היו פרי תכנון משותף של החיזבאללה וכוח אל-קודס.

האנייה הובילה, כאמור, כמויות גדולות של אמצעי לחימה שמקורם באיראן, במשקל של 54 טון (כמות ללא תקדים לאותה תקופה), ובכלל זה רקטות קטיושה לטווח של 22 ק"מ, מטולים ורקטות 107 מ"מ, טילי נ"ט, מטולי RPG, מוקשים נגד אדם, רימונים, לבנות חבלה ותחמושת נק"ל בכמות עצומה.⁴

בתאריך 3 ינואר 2002, נלכדה האנייה על ידי חיל הים הישראלי, בצפון הים האדום והיא הובלה אחר כבוד לנמל אילת שם נפרק מטענה.



האנייה קארין א' בנמל אילת לאחר שמטען אמצעי לחימה נפרק ממנה.

במהלך 2 העשורים האחרונים המשיכו האיראנים, בדרך כלל באמצעות כוח אל קודס, לייזום מבצעי תובלה רבים נוספים באמצעות אניות סוחר שהובילו אמצעי לחימה ללבנון לסודאן לסוריה ולתימן עבור מורדים החוטיים. חלק ממבצעי תובלה אלה סוכלו על ידי חיל הים הישראלי כגון:

- בתחילת נובמבר 2009 נלכדה מערבית לחופי ישראל אנייה בשם "פרנקופ"⁵ שהייתה בדרכה מנמל דמייאט שבמצרים לכיוון נמל בסוריה/לבנון. ע"ג אנייה זו נמצאו 36 מכולות ובהן כ-500 טון!! של אמצעי לחימה שכללו בין השאר: רקטות 122 מ"מ, רקטות 106 מ"מ, פגזי תותחים, רימונים, פגזי מרגמה, וכמות עצומה של תחמושת נק"ל. מטען זה (פי 10 ממטען ה'קארין א') נועד הפעם עבור ארגון החיזבאללה. המכולות שהכילו אמל"ח הועמסו במקורן על גבי אנייה אחרת בנמל בנדר עבאס והן נפרקו בנמל דמייאט והועמסו על אותה אנייה 'פרנקופ' שכאמור נלכדה על ידי חיל הים.

אניית המכולות 'פרנקופ' וחלק ממטען האמל"ח (שנשאה (דגל אנטיגוואה)



- באמצע מרץ 2011 השתלט כוח חיל ים על אניית מטען בשם "ויקטוריה"⁶, בבעלות גרמנית, כ-200 ק"מ מחופי ישראל. אנייה זו הועמסה בנמל לטקיה שבסוריה באמצעי לחימה שהובאו מאיראן בשילוב עם מטען של סחורות אזרחיות. מטענה שהיה מיועד לנמל אל-עריש, עבור אחד מארגוני הטרור ברצועת עזה, כלל ארבע מכולות שבהן הוטמנו כ-50 טון של אמצעי לחימה איראניים. גולת הכותרת של מטען האמל"ח, היו 6 מערכות של טילי חוף ים מתבייתים מסוג c-704. מערכות מכ"ם עבורם ועמדות הפעלה של הטילים. יחד עם מערכות הטילים נמצאו הוראות הפעלה בפרסית. הגעת טילים שכאלה לאחד הארגונים ברצועת עזה טמנה בחובה איום נגד ספינות ישראליות או הקשורות בישראל (בדרך לאשקלון) עד לטווח של 35 קילומטר.



האנייה ויקטוריה ומטענה

- בתחילת חודש מרץ 2014 (כ-4 חודשים לפני מבצע 'צוק איתן') נלכדה בדרום הים האדום אנייה בשם 'קלוז-סי'⁷ (דגל פנמה). האנייה הפליגה מנמל בנדר עבאס לאחר שהוטענה, בין השאר, בכמות של כ-40 רקטות מסוג m-302 שהוטסו מסוריה לאיראן ונועדו להחדרה לשימוש אחד הארגונים ברצועת עזה. רקטה מסוג m-302 הינה רקטה תקנית מתוצרת סורית לטווח של מעל 100 ק"מ וראש קרבי של 125-175 ק"ג. לא קשה לנחש מה הייתה עלולה להיות האפקטיביות של הרקטה הזו לו עמדה לרשות המחבלים במהלך מבצע 'צוק איתן' שהתרחש ביולי-אוג' 2014. לבטח היה עלול להיות לה אפקט הרסני נגד יעדי אוכלוסייה בגוש דן.



האנייה 'קלוז-סי'



רקטות M-302 שנמצאו על האנייה 'קלוז-סי'

היו אלה אניות תובלה שנלכדו על ידי ישראל. אולם יש להניח כי אניות אחרות עם מטעני אמל"ח, שכוח אל קודס אירגן עבור שלוחותיו, הצליחו להגיע לייעדן.

הקמה ומיסוד של כוחות ימיים בקרב גורמי טרור באזור

מתוקף תפקידו כמפקד כוח קודס, פעל סולימאני בנמרצות לשדרג את האלמנטים הימיים של הארגונים השונים במרחב ולהקנות להם יכולות מתקדמות.

חיזבאללה בלבנון

מאז תחילת המאה הנוכחית זכה ארגון החיזבאללה בלבנון לשפר את יכולתו הימית תוך קליטה והצטיידות בנשק ימי ייעודי. אמצעי הלחימה הימי הבולט שנקלט בלבנון, היו מערכות טילי חוף ים מסוג C-802. המערכות נקלטו בסיוע והדרכה של גורמי משמרות המהפכה ותחת האצטלה של כוח קודס. במלחמת לבנון השנייה נעשה שימוש באמל"ח ייעודי זה, עת שוגר ב-14 יולי 2006 טיל שפגע בירכתי ספינת טילים של חיל הים, אח"י 'חנית', שהפליגה מערבית לחוף בירות.⁸



photo : Erfan Kouchari

טיל חוף ים C-802 - תמונה מתוך אתר ויקיפדיה

יצוין כי בסמוך לתקופת הזמן שארגון חיזבאללה הצטייד במערכות טילים ימיים ייעודיים, גם הצי הסורי הצטייד במערכות דומות⁹. מאחר וכנראה הייתה זו עסקה בין שני המדינות, אין וודאות ש-סולימאני היה הגורם המוביל בה, אולם יש להניח שהוא היה מודע לעסקה זו שהיה בה משום ציון דרך חשוב ביחסים המתמשכים בין שני המדינות, לפחות מאז מלחמת איראן-עיראק, שרק הלכו והתהדקו לאחר עליית אל-אסד הבן לשלטון בסוריה.

לאחר מלחמת לבנון השנייה המשיך כוח אל קודס לתאם ולפעול להזרמת אמל"ח ימי מתקדם נוסף לארגון החיזבאללה בלבנון, כגון טילים ימיים מתקדמים נוספים, מוקשים ימיים, טורפדו, מערכות מכ"ם כלי שייט בשלט רחוק וכדומה.

במלאת עשור לחיסולו של בכיר החיזבאללה, עימאד מורניה, נערך בטהרן ב-15 בפברואר 2018¹⁰ אירוע לזכרו. באירוע זה הופיע ידידו הגנרל קאסם סולימאני, שדיבר בשבחו של השהיד. סולימאני תאר את מורניה כאחד ממייסדי החיזבאללה, לוחם גרילה נועז ואדם אמיץ שלא פחד מהישראלים, שנכח בשטח בעת האירועים השונים, וכאיש ההפתעות.

בדבריו ציין סולימאני כי "מורניה הצליח, בין השאר, לחשוף את המזל"טים (הכוונה כנראה לשידורי המזל"ט הישראלי) ותכנן את פעולת/מבצע אנצאריה שבדרום לבנון". הפרשיה המוכרת בישראל בכינוי "אסון השייטת". לא ברור האם סולימאני היה בזמנו מעורב בפיתוח היכולת של החיזבאללה ליירט את שידורי המזל"ט הישראלי, אולם כמי שהיה מקורב מאוד לנצאראללה ולמורניה, סביר שהיה בסוד העניין, ולו בעקיפין או אפילו בדיעבד.

הערה: המבצע ב-אנצאריה ('אסון השייטת') התרחש בתחילת ספט' 1997. השאלה מתי סולימאני החל בתפקידו כמפקד אל-קודס? האם בשנת 97 או בשנת 98? אם התמנה בשנת 97 סביר שהיה מודע ליכולת הארגון ליירט את שידורי המזל"ט הישראלי.

רצועת עזה

מאז שתנועת 'החמאס' השתלטה על רצועת עזה בשנת 2007, החל להתפתח "רומן" בין איראן, באמצעות כוח אל-קודס, לבין הארגונים חמאס וג'יהאד אסלאמי. מלבד סיוע צבאי וכספי לארגונים ברצועה, נהנו מסיוע האיראני, שוב בחסות כוח אל-קודס, גם הכוחות הימיים של ארגוני הטרור מרצועת עזה.

עשרות מחבלים מרצועת עזה נשלחו לאיראן על מנת להשתתף בקורסים ימיים בבסיסים של משמרות המהפכה, בין השאר אמונים שכללו קורסי צלילה וחבלה ימית. אותם בוגרים חזרו לעזה והפכו בהמשך למדריכים להכשרת לוחמים נוספים בכוח הימי של הארגונים בהתאמה.

לימים, במהלך מבצע 'צוק-איתן', נעשה ניסיון של ארגון החמאס, להחדיר חוליה של ארבעה צוללנים לחוף זיקים שבישראל. ניכר כי חוליה זו של צוללנים הייתה מאומנת היטב ונחושה לבצע את משימתה נגד היעדים הצבאיים בחוף זיקים¹¹



2 מתוך ארבעת הצוללנים ביציאתם מהמים בחוף זיקים.



2 לוחמים שמנהלים קרב יבשתי נגד טנק של צה"ל.

לכידת מטענה של האנייה 'ויקטוריה' (מרץ 2011) עם מטען של טילי חוף ים שנועד לרצועת עזה רק ממחיש ומוכיח את הסיוע של אל-קודס בהיבט הימי שניתן לרצועת עזה. בהקשר זה תצוין ידיעה שהתפרסמה בימים האחרונים לאחר מותו. על פי ידיעה זו, שנאמרה על ידי נציג חמאס בלבנון, אחמד עבד אלהאדי, "סולימאני ביקר מספר פעמים בעזה על מנת לפקח מקרוב אחר בניית הכוח הצבאי של החמאס והג'יהאד שנבנה על פי עצותיו והדרכתו"¹². אמתות מידע זה ומהימנותו אינם ברורים ואם אכן ביקר ברצועת עזה הרי שלא ידועה דרך הגעתו אליה.

תימנ¹³

בשנים האחרונות, דאג סולימאני לטפח כוח ימי בקרב ארגון טרור אחר הפועל בתימן. מדובר על ארגון החוט'ים, החולש כיום על אחד מצווארי הבקבוק החשובים בדרום הים האדום- מיצרי באב אל מנדב. ארגון זה מצטייד ומאומן על ידי האיראנים ומפליא במכותיו נגד כוחות הקואליציה בהובלה סעודית. לארגון זה סופקו רקטות וטילים ברחוב לב כפי שסופקו לחיזבאללה בלבנון כולל טילים בליסטיים ארוכי טווח.

בתחום הימי סיפקו האיראנים לחוט'ים אמל"ח ימי מתקדם ובכלל זה טילים ימיים, מוקשים ימיים, סירות נפץ וכדומה. החוט'ים מקבלים הדרכה ואכוונה מטעם משמרות המהפכה הימיים ומעת לעת, הם עושים שימוש באמל"ח הימי שסופק להם, נגד כלי שיט אזרחיים וצבאיים של המדינות החברות בקואליציה הסעודית.

לסיכום:

כוח אל קודס, בפיקודו של קאסם סולימאני קידם רבות בשני העשורים האחרונים את המהפכה האסלאמית מבית היוצר האיראני. מעורבותו בתחום הימי באה לידי ביטוי בשני היבטים



עיקריים. האחד, מבצעי תובלה מיוחדים של אמצעי לחימה באמצעות אניות. השני, טיפוח ושיפור היכולות של המרכיבים הימיים בקרב ארגוני הטרור הנתמכים על ידי איראן: בלבנון, ברצועת עזה ובתימן.

מקורות והערות

1. נתוני הרקע הכלליים מתבססים על מאמר פרי עטם של פרופ' אמציה ברעם ואל"ם בדימוס פסח מלובני, עלייתו ונפילתו של השהיד החי, מתאריך 10.1.2020
<https://www.israeldefense.co.il/he/node/41530>
2. הפסקה בכללותה אודות התובלות הימיות של אמל"ח מאיראן, מתבססת על עמוס גלבו, דרמה בים האדום, הוצאת אפי מלצר בשנת 2017. מחבר מאמר זה היה שותף להכנת הנספחים של הספר ובכלל זה תיאור קצר של הלכידות הנוספות בשנים 2009-2014
3. שם, עמ' 235
4. שם, עמ' 239-240
5. שם, עמ' 244
6. שם, שם
7. שם, עמ' 245
8. פרסומים רבים באמצעי התקשורת בחודש יולי 2006. לדוגמא פרסום אחד מיני רבים <https://www.israelhayom.co.il/article/683147>
9. על הצטיידותו של חיל הים הסורי באמל"ח ימי מאיראן ראה תרגום שעובד על ידי אל"ם בדימוס פסח מלובני, המתבסס על אתר האופוזיציה הסורית "זמאן אל-וצל".
<https://www.israeldefense.co.il/he/node/35666>
10. עצרת שהתקיימה לזכרו של מורניה בטהרון, בפברואר 2018, תרגום דבריו של סולימאני על ידי פסח מלובני, שהועבר באימייל למחבר המאמר ביולי 2019. להלן הקישור המקורי בשפה הערבית
<http://paltoday.tv/post/92254/%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%88%D8%A7%D8%A1-%D8%B3%D9%84%D9%8A%D9%85%D8%A7%D9%86%D9%8A-%D8%A7%D9%84%D8%B4%D9%87%D9%8A%D8%AF-%D8%B9%D9%85%D8%A7%D8%AF-%D9%85%D8%BA%D9%86%D9%8A%D8%A9-%D8%A3%D8%B3%D8%B7%D9%88%D8%B1%D8%A9-%D9%83%D8%B3%D8%B1%D8%AA-%D8%AD%D8%A7%D8%AC%D8%B2-%D8%A7%D9%84%D8%AE%D9%88%D9%81-%D9%85%D9%86-%D8%A5%D8%B3%D8%B1%D8%A7%D8%A6%D9%8A%D9%84>
11. על חדירת הצוללנים במהלך מבצע 'צוק-איתן' ועל התרומה והסיוע האיראני במתן קורסים ימיים ללוחמי היחידה הימית, התפרסמו לא מעט כתבות באמצעי התקשורת כמו למשל <https://news.walla.co.il/item/3186357>
- וכן <https://www.mako.co.il/pzm-magazine/Article-f9c5eac5a971741006.htm>
12. ידיעה בודדת שהתפרסמה בתאריך 9.1.2020 <https://www.mako.co.il/pzm-magazine/Article-f9c5eac5a971741006.htm>
13. על הסיוע הצבאי האיראני לחוט"ים בתימן, לרבות באספקת אמל"ח ימי, נכתבו פרסומים רבים כמו למשל מאמרו של ד"ר עוזי רובין: מלחמת הטילים בדרום ערב:



<https://jiss.org.il/he/rubin-missile-war-in-southern-arabia> , לקחים לישראל

וכן: מאמר בעיתונות מצרית על איום פוטנציאלי של החוט'ים על האינטרסים של
המצרים בים האדום ובתעלת סואץ <http://www.memri.org/cgi-webxay/item?4563>

וכן: מאמר מתוך הערכה השנתית של 2018/2019 של המרכז לחקר מדיניות ואסטרטגיה
ימית, פרי עטו של אייל פינקו: המערכה הימית מול המורדים הח'ותים בתימן, עמ' 93-101
http://hms.haifa.ac.il/images/pdf/report_2019.pdf